

MAREK DZIUBIŃSKI
ŁUKASZ PRZELAZŁY

Wydział Inżynierii Procesowej i Ochrony Środowiska, Politechnika Łódzka, Łódź

Wpływ wielkości i kształtów otworów na wartość współczynnika wypływu mieszanin dwufazowych ciecz – gaz ze zbiornika

Wprowadzenie

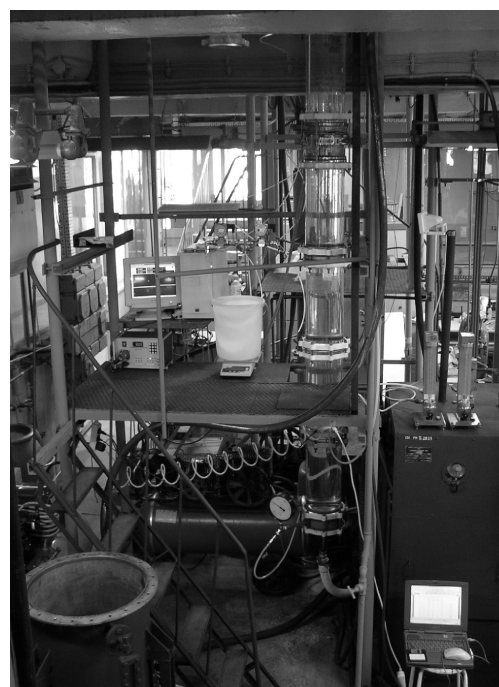
Problemy uwolnienia niebezpiecznych substancji do środowiska stały się w ostatnich latach istotnym zagadnieniem uwzględnianym podczas projektowania procesów i urządzeń przemysłowych. Przyczyną tego faktu jest ciągły wzrost wymagań dotyczących bezpieczeństwa i ograniczenia ryzyka przemysłowego. Aby móc w pełni przeciwdziałać niepożądanym skutkom awarii koniecznym jest szczegółowe poznanie podstawowych parametrów i zrozumienie mechanizmów rządzących danym procesem.

Zagadnienie wypływu mieszanin dwufazowych ciecz – gaz jest, jak na razie, we wstępnej fazie badań. Natomiast, zjawisku wypływu mieszanin dwufazowych ciecz – gaz przez otwory o nieregularnych kształtach nie poświęcono żadnej pracy badawczej w literaturze przedmiotu.

Stanowisko doświadczalne i metodyka pomiarów

W celu przeprowadzenia badań doświadczalnych wypływu mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – gaz i ciecz nienewtonowska – gaz ze zbiornika przez otwory o nieregularnych kształtach zbudowano stanowisko doświadczalne, przedstawione na rys. 1, którego zasadniczym elementem była kolumna szklana o średnicy wewnętrznej 200 mm i wysokości 4 m. Szczegółowy opis budowy stanowiska oraz metodykę pomiarów przedstawiono w pracy [1]. W celu przeprowadzenia badań wypływu mieszanin dwufazowych przez otwory o nieregularnych kształtach przygotowano 11 elementów ze stali nierdzewnej, w których wykonano otwory różniące się wielkością i kształtem, uzyskując w ten sposób 11 różnych geometrii otworu wypływowego o średnicach zastępczych zdefiniowanych równaniem (6), równych $d_z = 5; 8 \text{ i } 12,5 \text{ mm}$ (Rys. 2 a,b,c) [2]. Otwory, których pola powierzchni odpowiadały otworom okrągłym o średnicy $d = 5 \text{ mm}$ oznaczono literą „A”, a dla odpowiedników otworów o średnicach 8 i 12,5 mm, kolejno „B” oraz „C”. Stosunek długości otworu do jego średnicy $L/d \approx 0$.

Mieszanie dwufazową wytwarzano za pomocą dyfuzora dyskowego umieszczonego w dolnej części kolumny. W celu

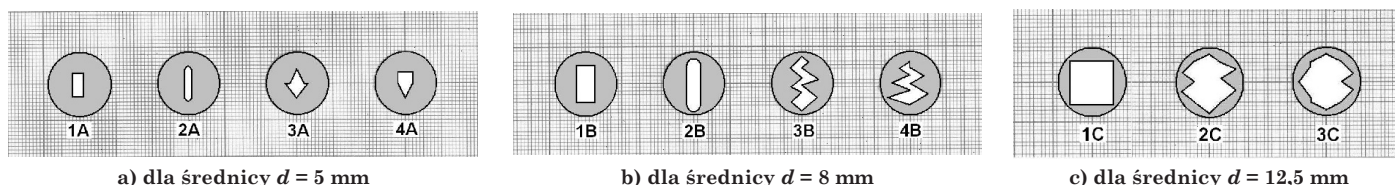

Rys. 1. Aparatura do badań wypływu mieszanin dwufazowych ze zbiornika

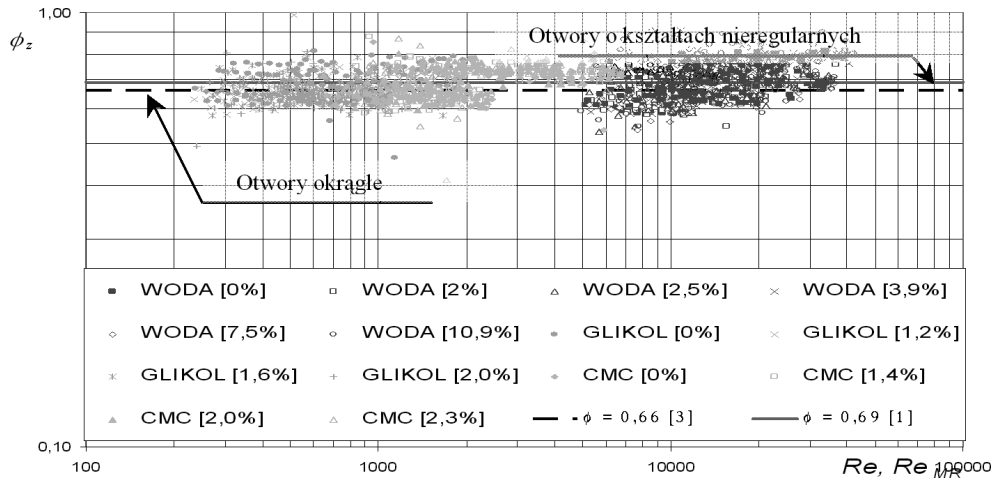
uzyskania homogeniczności mieszaniny ciecz – gaz, utworzono odcinek stabilizacyjny o długości 2,2 m, natomiast część pomiarowa kolumny (odcinek znajdujący się powyżej poziomu otworów) miała wysokość 1,6 m.

W badaniach jako ciecz newtonowska stosowano wodę oraz glikol trójetylenowy, zaś mediami nienewtonowskimi, służącymi do sporządzenia mieszanin dwufazowych ciecz nienewtonowska – gaz, były wodne roztwory karboksymetylocelulozy CMC o stężeniach 1,6% wag. oraz wodne roztwory poliakrylamidu PAA o stężeniach 0,07 i 0,1% wag.

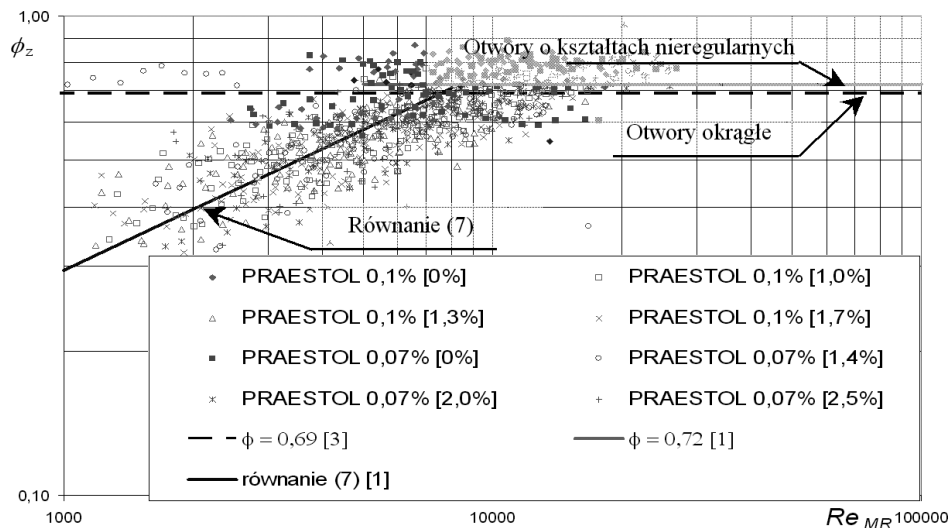
Właściwości fizykochemiczne oraz parametry reologiczne wszystkich cieczy określono dla temperatury mierzonej każdorazowo podczas trwania pomiarów.

Rys. 2. Kształty wybranych otworów wypływowych zastosowane w badaniach

Rys. 3. Zależność zastępczego współczynnika wypływu ϕ_z od liczby *Reynoldsa* Re_F, Re_{MR} dla wypływu mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – gaz o różnych udziałach objętościowych gazu ε i o różnych geometriach otworu wypływowego

Rys. 4. Zależność zastępczego współczynnika wypływu ϕ_z w funkcji liczby *Reynoldsa Metznera-Reeda* Re_{MR} dla wypływu mieszanin dwufazowych ciecz nienewtonowska – gaz o różnych udziałach objętościowych gazu ε i o różnych geometriach otworu wypływowego

Średni udział objętościowy powietrza ε określano metodą manometryczną:

$$\varepsilon = \frac{\Delta p_m}{h_m \rho g} \quad (1)$$

gdzie:

- Δp_m – różnica ciśnień wskazywana przez manometr;
- h_m – różnica poziomów zamocowania górnej i dolnej rurki manometrycznej.

Na podstawie uzyskanych danych doświadczalnych, dla każdego punktu pomiarowego wyznaczono wartości średniej prędkości wypływającej mieszaniny dwufazowej ze wzoru:

$$v_M = \frac{4m}{\pi d_z^2 \rho_M \tau} = \frac{m}{S[(1-\varepsilon)\rho + \varepsilon\rho_G] \tau} \quad (2)$$

gdzie:

- ρ_M – gęstość mieszaniny dwufazowej;
- ρ_G – gęstość powietrza.

Zastępczy współczynnik wypływu mieszanin dwufazowych obliczono z równania:

$$\phi_z = \frac{2S_z(\sqrt{H_p} - \sqrt{H_k})}{\tau S \sqrt{2g}} \quad (3)$$

gdzie:

- S – pole powierzchni przekroju poprzecznego otworu wypływowego,
- S_z – pole powierzchni przekroju poprzecznego zbiornika.

Wyznaczono także wartości liczby *Reynoldsa* dla wypływu mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – gaz z zależności:

$$Re_{2F} = \frac{v_M d_z \rho_M}{\eta_M} = \frac{v_M d_z [(1-\varepsilon)\rho + \varepsilon\rho_G]}{[(1-\varepsilon)\eta + \varepsilon\eta_G]} \quad (4)$$

gdzie:

- η_M – lepkość mieszaniny dwufazowej;
- η_G – lepkość powietrza.

Natomiast dla wypływu mieszanin dwufazowych ciecz nienewtonowska – gaz wyznaczano wartości liczby *Reynoldsa Metznera-Reeda* z równana:

$$Re_{MR} = \frac{vd_z \rho_M}{k \left(\frac{3n+1}{4n} \right)^n \left(\frac{8v}{d_z} \right)^{n-1}} = \frac{v^{2-n} d_z^n \rho_M}{k \left(\frac{3n+1}{4n} \right)^n 8^{n-1}} \quad (5)$$

gdzie:

k i n – parametry reologiczne modelu potęgowego Ostwalda-de Waele.

Średnice zastępcze dla otworów o nieregularnych kształtach wyznaczono na podstawie porównania powierzchni poprzecznej przekroju otworu o kształcie niekołowym z jego okrągłym odpowiednikiem. Zakładając, że obie rozpatrywane powierzchnie są sobie równe, średnicę zastępczą otworu o kształcie nieregularnym można opisać równaniem:

$$d_z = \frac{\sqrt{4S}}{\pi} \quad (6)$$

Omówienie wyników i wnioski

W wyniku przeprowadzonych badań doświadczalnych otrzymano szeroki zakres danych opisujących zjawisko wpływu mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – gaz i ciecz nienewtonowska – gaz przez otwory o nieregularnych kształtach umieszczonych w bocznej ścianie zbiornika. Uzyskane dane doświadczalne przedstawiono w postaci wykresów zależności $\phi = f(Re)$ oraz $\phi_Z = f(Re_{MR})$.

W przypadku wpływów mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – gaz uzyskane dane doświadczalne mieściły się w zakresie wartości liczby *Reynoldsa* $Re > 100$ i można je było z zadowalającą dokładnością opisać wartością stałą współczynnika wpływu cieczy $\phi = 0,69$ (Rys. 3).

Uzyskane wartości zastępczego współczynnika wpływu mieszanin dwufazowych ciecz newtonowska – powietrze, przez otwory o nieregularnych kształtach były nieznacznie wyższe od wartości zastępczych współczynników wpływu mieszanin przez ich okrągłe odpowiedniki, opisane w pracy [3] (Rys. 3).

Dla wpływu mieszanin dwufazowych ciecz nienewtonowska – gaz przez otwory o nieregularnych kształtach, uzyskane dane doświadczalne opisano dwiema różnymi korelacjami. Dla wartości liczby *Reynoldsa* z przedziału $1200 < Re_{MR} < 7000$ oryginalnym równaniem o postaci:

$$\phi_z = 0,0161 Re_{MR}^{0,421} \quad (7)$$

Natomiast dla wartości liczby *Reynoldsa* Metznera-Reeda z przedziału $Re_{MR} > 7200$, wartością stałą zastępczego współczynnika wpływu $\phi_Z = 0,72$ (Rys. 4).

Równanie (7) jest słuszne w zakresie: $0,005 \text{ m} < d_z < 0,0125 \text{ m}$; $0,0147 \text{ Pa} \cdot \text{s}^n < k < 0,04266 \text{ Pa} \cdot \text{s}^n$; $0,692 < n < 0,766$

Wartości zastępczych współczynników dla wpływu mieszanin dwufazowych ciecz nienewtonowska – gaz przez otwory o nieregularnych kształtach były nieznacznie wyższe od wartości współczynników wpływu przez analogiczne otwory okrągłe (Rys. 4).

LITERATURA

1. Sz. Kulczycki: Praca magisterska, Politechnika Łódzka, Łódź 2006.
2. Ł. Przelazły: Praca magisterska, Politechnika Łódzka, Łódź 2005
3. A. Marcinkowski: Rozprawa doktorska, Politechnika Łódzka, Łódź 2003.

Komitet Inżynierii Chemicznej i Procesowej Polskiej Akademii Nauk
oraz
Politechnika Gdańska, Wydział Chemiczny, Katedra Inżynierii Chemicznej i Procesowej
zapraszają do udziału
w
**XX JUBILEUSZOWEJ OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
INŻYNIERII CHEMICZNEJ I PROCESOWEJ**
Gdańsk, 6÷10 września 2010 r.

TERMINY

- 10.12.2009 – nadesłanie streszczeń prac (max. 1 strona A4) oraz kart wstępnego zgłoszenia uczestnictwa z deklaracją dot. wyboru numeru czasopisma ICh dla druku artykułu, co jest równoznaczne z zobowiązaniem nadesłania pełnego tekstu pracy w terminie odpowiednim do dokonania wyboru; komitet organizacyjny bardzo prosi o deklarację druku w numerach 1 i 2 /2010
- 10.01.2010 – informacja o wstępnym zakwalifikowaniu prac
- 15.03.2010 – ostateczny termin dokonania opłaty konferencyjnej; opłatę można przekazać także w roku 2009.

MATERIAŁY KONFERENCYJNE

Na druk materiałów zarezerwowano cały rocznik 2010 czasopisma „Inżynieria i Aparatura Chemiczna”. Zakwalifikowane prace zostaną opublikowane w kolejnych sześciu zeszytach. Terminy nadesłania pełnych tekstów do druku w poszczególnych zeszytach są następujące:

nr 1 – 15.02.2010; nr 2 – 15.03.2010; nr 3 – 15.04.2010; numery 4, 5, 6 – 01.06.2010.

Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego *Prof. dr hab. inż. Bożenna Kawalec-Pietrenko*
Sekretarz Komitetu Organizacyjnego *Dr inż. Tomasz Andrzejewski*

e-mail: kawalec@pg.gda.pl kawalec@chem.pg.gda.pl tand@pg.gda.pl
tel.: (58) 347 26 10; (58) 347 18 10 tel/fax.: (58) 347 28 10